

BX890
B383
v.7

FONDO EMETERIO
VALVERDE Y TELLEZ
Real Academia de la Historia

2884

APPENDIX AD TRACTATUM

DE

CULTU IMAGINUM

IN QUA CONTINETUR

*Refutatio libelli, qui falso Synodus Parisiensis
inscribitur.*

TOM. VII.

007345

MUNIBUS IMAGINIS

Anno 1596. prodiit Francofurti novus libellus cum hoc titulo,
Synodus Parisiensis de imaginibus anno Christi 824. ex vetustissimo Codice descripta, et nunc primum in lucem edita. Hoc autem præsenti anno cum mihi is libellus ab amico ostensus esset, animadverti continuo, nec vere Synodus esse, nec scriptum luce dignum.

Quare ne forte inscriptio fallat incertos, opere pretium me factum existimavi, si libellum brevissime confutarem.

APPENDIX AD TRACTATUM

DE CULTU IMAGINUM

CAPUT PRIMUM.

Principio igitur non esse synodum ullam Parisiensem, que hoc libello continetur, argumento esse potest, quod nulla in eo conspicantur decreta, nulli canones, nulla extet Episcoporum subscriptio, nullasynodi mentio; sed et ipse libellus aperte redarguit sui tituli vanitatem. Sic enim legimus pag. 126: *Nos non synodum congregando, sed quemadmodum a vobis postulavimus, licentiamque agendi percepimus, una cum familiaribus nostris, filiis vestris, quantum pro multiplicibus regni diversi occupacionibus impediti, per intervalla potius, considerare studiuimus, quid Almitati vestra de tanta necessitate significare potuisse.*

Ae, ut verborum istorum sententia intelligatur, totius libelli argumentum exponemus. Scriptis Michael Balbus imperator Gracius ad Ludovicum Pium imperatorem Latinum epistolam bene longam, in qua, post alia multa, significavit, Ecclesiam propter imagines Christi et sanctorum in duas partes esse divisam, cum ali adorandas, ali non adorandas esse contendenter; et simul petiti, ut Ludovicus in Occidente operam daret, ut sublatto superstitionis cultu imaginum Ecclesia pacem et unionem recuperaret.

Ludovicus his litteris acceperis a Summo Pontifice facultatem obtinuit convocandi viro aliquot doctos, qui veterum Patrum testimonia de cultu imaginum diligenter colligerent. Quo facto scribi jussit epistolam, quam nomine Summi Pontificis, ipso consentiente Pontifice, cui primum ostendenda erat, ad Michaelim imperatorem dirigere cogitabat. Denique tum epistolam praedictam, tum alias a se ad ipsum Pontificem, qui Eugenius dicebatur, proprie scriptam per duos Episcopos misit.

Haec igitur quinque in libello, nuper edito, continentur. Primum, epistola Michaelis Balbi ad Ludovicum Pium, Caroli Magni filium; secundo, collecta testimonia ex veteribus Patribus, quibus probatur, imagines, neque frangendas esse, ut volebant Icomomachi, neque colendas, ut synodus Nicena secunda statuerat; tertio, epistola, summi Pontificis nomine scripta a Francis Doctoribus ad Michaelem imperatorem, qua docetur, imagines neque injuria afficiendas esse, neque etiam adorandas; quarto, epistola Ludovici imperatoris ad Eugenium Pontificem ejus nominis secundum, qua eum hortatur ad legationem in Graeciam mittendam, et Ecclesiam pacificandam; quinto, epistola ejusdem Ludovici ad Hieremiam, et Jonam Episcopos, quos Roman ad Summum Pontificem mittit, eosque instruit, quemadmodum prudenter cum Pontifice se gerere debeant, ut eum ad suam sententiam pertrahant.

Ex his promptum erit intelligere, fucum facere voluisse eos, qui hunc libellum specioso nomine synodi Parisiensis ornare voluerunt; qui quidem causam Icomachorum juvare, et Catholicae fidei detrimentum aliquod adferre conati sunt; sed Deo juvante, mox efficiens, ut oleum et operam se perdidisse doleant.

CAPUT II.

Nam ut ad epistolam Michaelis, que primam partem libelli occupat, veniamus: ea quidem plena videtur religiosi studii, ut si quis aliunde quis iste Michael fuerit, ignoret, arbitretur eum unum ex optimis, et Christianissimi principibus fuisse.

Sed extant annales publici Joannis Zonarie, Georgii Cedreni, et aliorum, qui res gestas Graecorum Principum litteris mandaverunt. Ex his cognoscere licet, Michaelum non solum cognomine, sed etiam re ipsa Balbum,

virum fuisse impium et scelerissimum, quippe, qui magis Hebraicæ superstitione, quam Christianæ religioni addictus esset: qui resurrectionem carnis pertegaret, et ob id prophetas, et apostolos, qui eam predicatorerant, irriteret: qui formicationem licet esse dicere, et sacram cibarium adeo contemeret, ut a monasterio sanctimonialem, jam Deo sacram, sibi conjugem deligeret: qui septimum synodum ecumenicam, atque ab Adriano Pontifice maximo approbatam, respueret: qui sacras imagines nullo honore dignas arbitraretur; qui Iconomachis impense faveret, et Constantini Copronymum, Iconomachorum principem, sibi præter caeteros imitandum proponeret: qui S. Euthimum, sanctumque Methodium, aliosque pios veritatis defensores vel exilio, vel carcere, vel morte muletaret.

Hic igitur est ille Michael, qui ovinam pellim induit, cum esset re vera lupus rapax, quasi fidei zelo accusens, nihil aliud optare se fingit, nisi Ecclesie reformationem et pacem. Sed quemadmodum in illa ipsa epistola deplorat necem Leonis Imperatoris, cui proxime ipse cessit, quem dicit ab improbis quibusdam coniuratione facta misere necatum, cum satis aperte constet ex auctoribus supra citatis, ipsum eundem Michaelam conspiracionis principem fuisse: sic etiam pie queri videtur, Ecclesiam ob dissensiones de cultu imaginum esse divisam, cum ipse potissimum dissensionis, et divisionis auctor esset, qui synodum generalem, que dissensiones sustulerat, rejecisset, et Iconomachiam propagare studebat: et non contentus dissensionibus Orientalibus, in Occidente quoque dissensiones serere, ac propagare satageret.

Quod vero in extrema epistola Catholico reprobatur, quod vivificam crucem despiciant, quod imagines, ut Deos quosdam adorent, quod ei sacrificia offerant, quod ab eis nescio quo artificio de sacro fonte suscipi, et sacrum communione percipere velint, denique quod alias id genus superstitiones, vel ineptias in cultu sacrarum imaginum ostendant, mere calumnias, atque imposturas sunt. Neque mirabitur ejusmodi mendacia Graecorum imperatorem in sua epistola ad Latinos longe positos scribere potuisse, qui cogitare voluerit, quam crassa, et quam incredibilis mendacia nostri temporis haereticorum de Catholicis in vicinis locis degentibus fingant.

Sed ex Concilio Nicæno II. vere legitulo, et ecumenico, velit nolit Michael Balbus, illis ipsis temporibus celebrato, luce solis clarius effici potest, illa esse commenta, fraudesque haereticorum. Docuit enim Concilium illud, cui Catholici omnes assentebantur, imaginibus sacræ deberi quidem suam venerationem, sed non maiorem quam vivifica Crucis, neque illis ullo modo sacrificandum esse, neque eos cultu latræ, qui Deo est proprii, adorandas. Legatur synodus, et impostura subito evanescunt.

Quae cum ita sint, vel Franci, qui Ludovicus Imperator a consiliis erant, fidem habuerunt litteris Michaelis, vel non habuerunt. Si fidem habuerunt, circumventi sunt, atque decepti. Si fidem non habuerunt, abusi sunt litteris illis ad permovendum Summum Pontificem, ut majorum suorum acta rescinderet, et synodum Nicænam, ab Adriano approbatam, improbarerit ipse atque damnaret.

Sed sive decepti fuerint, sive decipere voluerint, nihil attinebat istum vel errorem, vel scelus ipsorum orbis terrarum prodere, praesertim, cum non sine causa maiores nostri libellos ejusmodi, qui nihil utilitatis, detrimenti autem plurimam adferre poterant, libenter delitescere passi sint.

CAPUT III.

Venio nunc ad ea testimonia, que pauci illi viri a Ludovicus imperatore vocati, ex veterum monumentis colligisse se dicunt. Multi enim nominibus viri illi peccasse videantur. Ac primum quidem ante collectiōnem satis audacter judicium sibi de scriptis Apostolicis desumperunt. Nec solum de Summo Pontifice, sed etiam de Generali Synodo, a Pontifice approbata, temere iudicarunt. In qua re longe superarunt peccatum auctoris illius, qui nomine Caroli Magni liberum edidit adversus cultum sacrarum imaginum. Ille enim (quod etiam Patres concilii Francofurtensis fecerunt) Nicænam synodum secundam improbavit, quoniam celebratam fuisse existimavit sine consensu Apostolicæ Sedis. At consiliarii isti Ludovicus imperatoris, quorum scripta discutimus, factent synodum pro cultu imaginum, id est, Nicænam secundam ab Adriano Summo Pontifice coactam, et probatam, et tamen tum ipsam Synodum, tum epistolam ejusdem Adriani ad Constantiū imperatorem pro cultu imaginum, et rursum defensionem e-

CAPUT IV.

jusdem Synodi, ab Adriano ad Carolum missam, examinare, dijudicare, reprehendere non verentur.

Iacit enim sunt ipsum verba pag. 19: « Primum epistolam Domini Adriani Papæ, quam pridem pro imaginibus erigendis Constantino imperatori, et Ireneæ matri eius ad eorum depreciationm in transmarinis partibus direxit, coram nobis legi fecimus, et quantum nostra parvitiæ res patuit, sicut justè reprehendit illos, qui imagines sanctorum temerario ausu in illis partibus confringere et penitus abolere presumperunt; sic indiscretè noscitur fecisse, in eo quod superstitiose eas adorari jussit, pro qua etiam causa synodum congregari precepit ». Et infra pag. 21. de defensione Nicæna Synodi ab Adriano edita sic loquuntur: « Per singula capita in illorum excusationem respondere, que voluit, non tamen que decuit, conatus est etc. ».

Ita nimurum judicem sumus, et totius mundi judicare, pastorem omnium Christi oviūm pascerem; et doctorem universorum docere non erubuerunt, qua temeritate nulla major cogitari potest.

CAPUT IV.

Sed fortasse nova aliqua, atque recondita testimonia repererunt, quibus freti resistere in faciem Apostolico præsuli non reformardunt. Imo vero notissima et vulgaria, et que nec nihil ad rem faciant sine ulla ratione, vel ordine collegerunt.

Ac, ut exempli gratia pauca discutiamus, primum testimonium sumunt ex libro S. Augustini de heresis, ubi legimus Simonem Magum jussisse imaginem suam, et Helenæ meretricule sue a discipulis adorari. Atque hanc esse dicunt primam originem adorandam unum imaginum. Quasi vero, si de falso cultu agatur, non ante Simonis tempora, vitali aurei ab Hebreis, et simulacra hominum mortuorum a Gentilibus adorata fuerint. Sed Ecclesia Catholica non disicit cultum rerum sacrarum ab hostibus suis, et si ex eo testimonio licet colligere non esse Christi, et Sanctorum imagines venerandas, licebit eadem ratione colligere, ne ipsum quidem Christum ullo honore dignum esse; propterea siquidem impium erat, Simonis, et Helenæ imagines colere, quod Simon, et Helena indignissimi essent qui colerentur.

Sed ridicula plane sunt, que ex epist. 36.

ejusdem Augustini ad Dioscorum testimonia desumperunt: ridicula, inquam, si ad id, de quo agimus, referantur. Quia namque S. Augustinus disputat, de imaginibus, que a corporibus defluentes in animum penetraunt, ut per eas aliquid cernamus, vel cogitemus, ea proferunt isti ad probandum non esse Christi et sanctorum imagines depictas, vel sculptas ullo modo colendas. Que quam bene cohaerant cum presenti disputatione, lectoris esto judicium.

Quid? quod plurima testimonia, que Summus Pontifex Adrianus in epistola illa sua doctissima pro imaginibus posuit, isti rursum allegant, qui contra imagines pugnant.

Quod vero dicunt, et nonnullis etiam testimoniis probare nituntur, non esse consuetudinem, vel annorum numerum, aut quantilibet vetustatis auctoritatem preferandam: tunc recte diceretur, si probari posset, cultum, quem Ecclesia Catholica imaginibus exhibet, ex manifesto errore, non ex certa veritate descendere. Sed cum de re aliqua litigatur, multum valere consuetudinem, et venerandam esse antiquitatem, ne ipsi quidem negare possunt. Quorum enim tantopere laborarunt in evolvendis antiquitatis monumentis, si nullum probable argumentum ex antiquitate peti potest? Nonne vident, se hoc suo facto contra sua verba pugnare? et re ipsa destruere, quod verbis astruere nitabantur? Certe si licet testimonia S. Augustini, S. Basilii, aliorumque veterum Patrum in medium affere, quibus ipsis ex antiquitate, vel Ecclesiæ consuetudine probant Ecclesiastica dogmata, nullus filius esset.

Sed quod superat omnem admirationem, illud est, quod multa testimonia proferunt pro adoratione Crucis, et cum rationem reddere volunt, cur signum, vel lignum Crucis adorandum sit, et imagines Christi non sint adoranda, dicunt eam esse causam, quia Christus in Cruce suspensus fuit, non in imagine: et quia per Crucem nos redemit, non per imaginem. Quod si refellere volueris, timeo ne nimis tarditatis lectores existimare videar. Certe enim Christus non in signo Crucis, quod in pariete, vel in tabella, vel in fronte, vel in aere pingimus, suspensus fuit, neque etiam in ligneis illis crucibus, que passim cernuntur, et adorantur in Ecclesiis; sed in illa una Cruce, cujus ista nostra signa, que pingimus, vel erigimus, ima-

gines sunt. Cum ergo liceat per adversarios Crucis imaginem colere, cur imaginem Crucifixi colere non licebit? et si jure Crucis adoramus imaginem, quia propter Crucem redempti sumus a Christo, qua causa fangi potest, cur non jure coli possit: imago Christi, qui proprio nos redemit?

At, inquit, nihil manu factum colere fas est, quid igitur? Lignum vel signum Crucis non est manufactum? Codex Evangeliorum, et sacra vasa, que horum opinione veneranda sunt, quid sunt aliud, nisi opera manuum humanarum? Et tamen verum est, nihil manufactum esse colendum ex genere cultus, quo Deus ipse qui omnino non est factus, sed omnium rerum factor colendum est.

Quare poterant collectores isti maximam partem testimoniorum, que attulerunt, omittere, quoniam iis nihil probatur aliud, nisi solum Deum esse colendum cultu latraria sibi uni proprio, et non esse imagines ita adorandas, ut etiam sacrificia illis offerantur, que neque nos negamus, neque sancta Nicæna synodus negavit.

Ac, ut videoas, lector, quantas vires veritas habeat, ipsi quoque qui eam oppugnant, non raro vel inviti vel imprudentes eam tueruntur. Id accedit collectoribus nostris. Nam inter alia testimonia colligunt etiam nonnulla, ut probent imagines non esse frangendas, vel injuria afficiendas. Sed in iisdem testimoniorum non habetur solum quod ipsi volunt, imagines videbilec non esse afficiendas injuria, sed habetur etiam, quod volunt, afficiendas honore. Quod quidem isti collectores aliquando viderunt, et textum audacter corruerunt, aliquando non viderunt, et testimonium contra se in ipso suo libello imprudentes reliquerunt.

Priori rei exemplum habes pag. 87. ubi allegatur S. Gregorius, qui in epistola quinta libri septimi ad Januarium reprehendit acriter nonnullos, qui B. Virginis imaginem, et Crucem dominicam contumelias cause ad Iudeorum Synagogam detulerunt: et mandat Januario Episcopo, ut sublatam ex eo loco cum ea, qua dignum est veneratione, imaginem, atque Crucem, in eccliam sian referat. Hic boni collectores nomen imaginis simpliciter deleverunt, vel omiserunt, ne videretur contra eorum dogma non a solum Crux, sed etiam imago beatae Virginis veneranda, nisi forte librariorum errore nomen imaginis sit omissum.

Jam vero pag. 91. adseribunt hæc verba ex epistola synodica Gregorii Papæ: « Nos non ob aliud nomen imagines facimus, et adoramus, sed pro nobis incarnato Verbo Dei etc. » Audis ne collector, vocabulum, (adoramus?) et tamen a se hoc testimonium prolatum est. Sed habemus clariora.

Paulo infra ponuntur hæc verba ex libro S. Basili ad Amphilochium de Spiritu sancto cap. 17: « Imaginis honor ad primam formam transit, etc. ». Ecce tibi rursus honoris imaginis. Sed ad clarissima venia-

mus. Paulo post adseruntur hæc verba ex epistola ejusdem Magni Basillii ad imperatorem Julianum. « Credo in unum Deum patrem omnipotentem, Deum patrem, Deum Filium, Deum Spiritum sanctum, unum Deum, haec tria adoro et glorifico. Confiteor autem et filii Incarnati dispensationem, et Dei genitricem, que secundum carnem eum genuit, sanctam Mariam. Suscipio vero et sanctos Apostolos, Prophetas, et Martyres, et ad Deum depreciationem, que per eos propitium mihi efficit misericordissimum Deum, pro quo et figuram imaginum eorum honoro et adoro, specialiter hoc traditum est a sanctis Apostolis, et non prohibitum, sed in omnibus Ecclesiis nostris eorum designari vel historias etc. ». Quid audivimus? S. Basilii Magnus ab adversario advocateor testis, et vere testis est omni exceptione major. Is vero palam affirmit, se honorare, et adorare Apostolorum, Prophetarum, et Martyrum imagines. Idque affirmit, dum fideli sue confessionem edit, ac de rebus, non dubiis aut verisimilibus, sed certissimis, et exploratis loquitur. Addit vero id ab Apostolis traditum, et ab omni Ecclesia susceptum, et observatum. Quid, queso, responderi potest? Auctor gravissimus, aperta loquitur, et ejus testimonium ab adversariis profertur. Neque desunt alia testimonia similia in eodem libello, Athanasii, Germani, Leontii, et aliorum, que imprudenter ab adversariis contra se, et pro nobis, hoc est, pro cultu sacrarum imaginum proferuntur. Sed ego brevitat studio, neque liberter his refellendis inepiti tempus terro.

CAPUT V.

Sequitur pars tertia, id est, Epistola Eugenii Papæ ad Michaelem, et Theophilum eius filium imperatores, quam epistolam

CAPUT V.

9

iidem collectores scripsisse videntur. Neque enim Eugenius ullam talam epistolam scripsit; sed (ut supra diximus) scripta fuit, ut nomine Pontificis mitteretur, si ipse probaret. In qua re cogimur desiderare prudenter. Collectorum. Quia enim fratre Romano Pontifici praescribere ausi sunt, quod ipsum scribere oportet? Quia vero fiducia sperare potuerunt, Romanum Pontificem scripturam ad Graecum imperatorem contraria iis, quae predecessorum eius non semel scriperunt?

Sed videamus, si placet, puto diligentius, an epistola illa sumnum Pontificem decebat. Omitto autem, quod in hoc libello epistola illa caret principio, quod peccatum non primo auctori, sed ei, qui nunc demum post tot saecula libellum hunc in lucem edidit, tribendum videtur. Nihil etiam dico quod epistola verbosa est adnudum, obscura, barbarica, imperita; detur enim hoc temporis. Taceo denique, quod dum conatur tollere repugnantiam, que in verbis S. Gregorii esse videbatur, tanto se magis involvit, quanto magis conatur evolvere. Sed tria quedam tacitus præterire non possum. Primum enim facit hæc epistola Pontificem summum, adulatorem imperatorum impudentissimum, dum illa loquitur: « O venerandi Mundi Principes, cum universa Sancta Dei, quam Domino disponente, et committente gubernatis, Ecclesia ». Et infra: « propter abundanum, quam Domino Deo ordinante regis, Ecclesiam ». Que fedior adulatio? Michael Balbus interfecto legitimo imperatore, cum esset ipse pro seculibus suis jam morti adjudicatus, tyrannie invasit imperium, et Pontifex Maximus affirmabat, Deo disponente, committente, et ordinante hunc ipsum Balbum gubernacula suscepisse non solum imperii, sed etiam Ecclesie, et si Ecclesia Dei ab ipso Deo gubernanda Imperator tradita est, quid faciunt in Ecclesia Episcopi? quid ipse summus Pontifex? « Imperator (inquit S. Ambrosius) in Ecclesia est, non supra Ecclesiam, filius Ecclesie, non rector; ovis, non pastor ». Et S. Joan. Chrysostomus Diacono suo dixit: « Si is, qui diademata coronatar indigne aeat ad sacra mysteria percipienda, cohibe et coerce, maiorem tu illo habes potestatem ».

Deinde, in eadem epistola non semel reputatur hoc argumentum: « Si nulla unquam pœta, vel ficta fuisset imago, nihil periret de fide, spe, et charitate, quibus ad regnum pervenitur aeternum »: et tamen propter imaginis orta est dissensio, et divisio in Ecclesia, turbata pax, charitas violata. Et non animadvertis, qui eam epistolam nomine Summi Pontificis scribunt, eo argumento non solum offici quod ipsi volunt, imagines non esse adorandas, sed etiam offici (si quid tamen efficit, quod mox videbimus) imagines omnino de medio esse tollendas, quod ipsi non volunt. Nec tamen argumentum illud aliquid valeat.

Quamvis enim nihil periret de fide, spe, et charitate, si nulla pœta, vel ficta esset imago tamen quando pœta, vel ficta est, peccat in fidem, qui eam negat esse venerandam, quoniam honor imaginis ad prototypum referatur, quod venerandum esse fides docet, et adversarius non negat. Et potest hoc ipsum similitudine illustrari, si libellus aliquis divina Scriptura, ut epistola ad Philemonem, non existaret, nihil deperiret de fide, spe et charitate: et tamen quia nunc extat, qui eam negaret esse cum veneratione suscipiendam, peccaret in fidem; et si propterea dissentios orientur, non esset epistola obicienda, sed impertitia dissidentium coarguenda, et instruenda.

Postremo in eadem illa epistola reprehendit Constantius et mater eius Irene, quod edicto suo jussit sacras imagines juxta Concilii generalis decretum, cum veneratione esse habendas. Quia sane reprehensio a Summo Pontifice, nisi plane amente, scribi non potuit. Quid enim? Adriani Papa Constantium, et Irenem summis laudibus effert, quod sacrae imaginum religioso cultu favent: et Adriani successor Eugenius eodem imperatores ob causam eamdem reprehendit? et que major stultitia fingi potest, quam ut Summas Pontifex molesto ferre se dicat, quod ab imperatore decreta Concilio generalium, a sede Apostolica approbata, serventur, ac defendantur?

Sed si parum prudentes collectores fuerint non fuit inconstans Apostolica sedis Antistes, permanens enim in iis, que predecessores non sine magna deliberationis maturitate statuerant. Nam neque Eugenius eam epistolam misit: et paulo post Adriani II. synodum ecumenicam octavam Constantinopolis celebrandam curavit, in qua synodus septima de cultu imaginum iterum approbata est. Denique Anastasius Bibliothecarius Romanus in prefatione septimæ synodi ad Joannem VIII. Pontificem, qui Adriano II. proxime successerat, scribit, in eadem sententia fuisse omnes Romanos Pontifices. « Quæ »,

inquit, «super venerabilium imaginum adoratione praesens synodus docet, haec et Apostolica vestra Sedes, sicut nonnulla scripta innunt, antiquitus tenuit, et universalis Ecclesia semper venerata est, et hactenus veneratur, quibusdam dumtaxat Gallorum ceptis, quibus utique nondum est horum veritas revelata».

CAPUT VI.

Restat pars ultima, hoc est, epistola Ludovici imperatoris ad Eugenium Pontificem, et altera ejusdem Ludovici ad Hieremiam, et Jonam Episcopos. In quibus nihil observandum occurrit, nisi quod in eis quedam di-

cuntur, quæ redolere videntur fraudes recentium hereticorum. Unde venit in mentem suspicari, ne forte vel totus hic libellus sit confictus, vel, quod est credibilius, depravatus, et auctus ad invidiam Romanæ Ecclesiæ conciliandam.

Sed sive sit verus liber, sive confictus, sive partim sincerus, partim adulterinus, illud unum constat, non esse librum dignum, in quo legendo tempus conteratur. Titulus falsus, dictio barbara, sententiae insolue, ordo perversus, corundem testimoniorum crebra repetitio, facile potuissent persuadere typographo, si is commune commodum, et non proprium lucrum spectasset, ut sibi ab edendo ejusmodi opere temperaret.

TRACTATUS

DE

INDULGENTIIS

INDULGENTIAS

PRÆTATIUS

PRÆTATIUS

PRÆTATIUS

11

en' o' statutis is' smot' i' loq'um ab' t'z' bt' t'z' missej'oni el'cay'.
t'z' ood' t'z' sit'g' is' en' q' ova', b'ng' i'loq'el' armes'at'z'
t'z' ood' t'z' sit'g' is' en' q' ova', b'ng' i'loq'el' armes'at'z'
t'z' ood' t'z' sit'g' is' en' q' ova', b'ng' i'loq'el' armes'at'z'
t'z' ood' t'z' sit'g' is' en' q' ova', b'ng' i'loq'el' armes'at'z'

PRÆFATIO

Quæ prima controversiarum hoc nostro saeculo fuit, ea non electione, sed casu postremo loco a nobis tractanda suscipitur. Nam cum locum huic controversiæ post libros de pœnitentia designavissim, et casu factum esset, ut libri illi prope ferias autumnales absolverentur, et typographus illo ipso tempore extremam manum secundo tomo imponere vellet, implere non potui quod maxime cupiebam. Deinde supervenerunt aliae, atque aliae occupationes, tum publicæ, tum privatae, quibus impeditus, vix otium paucorum mensium pro tertio tomo (quod opus majoris momenti esse videbatur) perficiendo invenire potui. Sed cum præter spem hoc anno aliquid vacui temporis nactus fuisset, et simul anni sexcentesimi supra millesimum jam imminentis expectatio nos admoneret celeberrimi Jubilæi, solemnumque Indulgentiarum, quibus is annus vetere instituto consecratus est, non potui diutius hujus debiti solutionem differre, quam multi a me jure, ac merito expecebant. Quamvis autem eas potissimum controversias explicandas suscepimus, quæ de indulgentiis inter Catholicos, haereticosque versantur, tamen attingam etiam illas, quæ inter Catholicos salvâ fide, veritatis indagandæ, vel illustrandæ gratia disputantur. Igitur universæ disputationis hic erit ordo. Primum de nomine indulgentiæ, et jubilæi breviter disseremus, et simul qui pro defensione indulgentiarum, qui contra easdem scripserint, indicabimus. Deinde an indulgentias sint, prosequemur; ubi duo tractanda erunt, alterum de thesauro quodam spirituali Ecclesiæ, alterum de potestate eum thesaurum distribuendi. Tertio quid proprie sit indulgentia, id est, in quo præcipue natura ejus posita sit, investigabimus; ubi alia duo explicanda erunt; unum, sitne indulgentia solutio, vel absolutio; alterum, a quo vinculo solvat, vel absolvat. Quarto,

qualis indulgentia sit, id est, de multiplici forma, et varietate ejus disseremus. Quinto, propter quid, sive cuius rei gratia sit, hoc est, de fructu, et utilitate indulgentiae disputabimus. Sexto, quis possit indulgentias concedere, et quam ob causam, inquiremus. Septimo, quis eas suscipere possit, et quæ dispositio ad eas suscipiendas requiratur, videbimus. Octavo, an, et quomodo defunctis indulgentiae prosint, aperiemus. Atque hæc omnia in priore libro breviter, et perspicue explicare conabor. In posteriore vero libro mendacia, fraudes, et imposturas, argumenta quoque sive a testimoniis Scripturae, et Patrum, sive ab ipsa ratione petita, Lutheri, Calvini, Heshusii et Kemnitii, qui præter cæteros in hoc argu-
mento laborasse videntur, aperiam, discutiam, et refellam.

TRACTATUS

DE INDULGENTIIS

LIBER PRIMUS

CAPUT PRIMUM.

De nomine indulgentiæ et jubilæi.

Ac ut a nomine exordiamur, indulgentia remissionem, et facilitatem, sive (ut sic loquamur) condescensionem in Scripturis sanctis, aliquis auctoribus, presertim ecclesiasticis, significare solet. Et quidem priore notione usurpatum hoc nomen apud Isaianam cap. LXI. sancto Luca interprete cap. IV. Evangelii. Nam quod legimus in Isaia: *Predicare captiuis indulgentiam*, in Evangelio Luce redditum videmus, *Predicare captiuis remissionem* (1). Eadem notione passim veteres Patres usi sunt, Cyprianus in serm. de lapsis, et in epist. ad Jubajanum, Hieronymus in comment. ad. cap. IV. Danielis, et Augustinus in Psalm. cl. explicans illa verba, cinerem tamquam panem manducabam, posteriori significacione, qua nomen indulgentiæ pro lenitate, et ut diximus, condescensione accipitur, usus est Apostolus in priore ad Corinth. cap. VII, in illis verbis; *Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium* (2). Eadem significatio apud alios scriptores tum sacros, tum profanos frequentissima est.

Ecclesia igitur, et Schola Theologorum utramque significationem conjungentes, indulgentias vocant remissiones pœnaru[m], que sepe remanent luendæ post remissionem culparum, et reconciliationem in sacra-

mento Pœnitentiæ adeptam, quæ remissiones Summi Pontifices ex paterna lenitate, et condescensione in filios suos, compatientes eorum infirmitat[i], certis temporib[us], et non sine justa aliqua, et rationabili causa concedere solent. Videtur autem Ecclesia ad hanc rem significandam nomen hoc derivasse ab usu veterum imperatorum, et jurisdictionum. Siquidem illi indulgentiam solemní, proprio vocabulo appellant remissionem generalē criminum, quam quando principes sæculi publica letitia causa faciebant, vide Codicem Theodosianum lib. IV. tit. 38. qui est de Indulgentiis criminum, et nominatim invenies lege 3. indulgentiam fuisse remissionem criminum, quod solam penam legibus debitam, et lege 4. invenies indulgentiam nunc remissionem, nunc absolutionem appellari. Vide etiam I. Lucius ff. ad Senatusconsultum Turpili. et I. Indulgentia, C. de generali abolitione, et Ammianum Marcellinum lib. XVI. ubi etiam indicat, nomen indulgentia esse antiquum, et solemne cum ait, « ne per indulgentias, quos appellant, etc. ». Atque hæc de nomine indulgentia hic sufficient, nam defitionem accuratam indulgentia postea suo loco trademus.

Porro jubilæus dicitur a voce Hebrew **יובל**, et quamvis aliqui malint jobelaum, vel jubileum, quam jubileum dicere, nos tamen S. Hieronymum sequimur, qui vocem Jobel, perpetuo jubileum reddidit. Non enim in convertendis vocibus tam su-

(1) Isa., LVI, 1; Lue., IV, 19. — (2) I Corinth., VII, 6.

perstitiosi esse debemus, ut propterea S. Hieronymum, virum doctissimum, et prudensissimum, et ab ipsa Ecclesia approbatum deserere debeamus. Significat autem jubileus annum remissionis, qui apud Hebreos erat quinquagesimus, ut perspicuum est ex cap. xxv. et xxvi. Leviticus, et cap. postremo Numerorum, siquidem eo anno remittebant labores omnes agriculturae, non enim arabatur, nec serebatur, nec mctebatur, sed ex frugibus anni superioris, quas Dominus triplo plures suppeditabat, omnes commode sustentari poterant; restituabantur etiam agri, ac domus vendita prioribus dominis, et qui servitio addicti fuerant, libertati pristine reddebantur. De etimologia vero jubilaei, grammatici certant, et adhuc sub judice lis est. Ego tamen non assentior Rabbini, qui docent jubileum a sonitu cornu arietini sic nominari, quod ejusmodi sonitu indiceretur annum remissionis. Nam tametsi uno in loco, videlicet Exod. xix. videatur Jobel sonum buccinae, vel ipsam buccinam significare: tamen ubi agitur proprie de jubilaeo, nimirum Levit. xxv. sonitus buccinae, quo iniecibatur jubileus, non vocatur Jobel, sed יְהוָה theruha, qua etiam voce utitur David in Psalmis ubique que jubilum vel jubilationem nominat. Et certe si jubileus hebraicus diceretur a sonitu buccinae, debuisse omnino Moses Levit. xxv. ubi ait: *Et clanges buccina mense septimo, decima die mensis, propitiacionis tempore in universo terra vestra, sanctificabisque annum quinquagesimum, et vocabis remissionem cunctis habitatoribus terrae tuae.* *Ipsa est enim Jubileus* (1). Debuisset, inquam, uti voce Jobelin designando sonitum buccinae. Quod tamen non fecit, sed usus est voce theruha, ut diximus. Itaque non dicitur hebraicus jubileus a jubilatione, cum ille Jobel, ista theruha dicatur: sed dicitur, ut existimo, a גַּבֵּל, quod significat germinare, et producere, unde est nomen יְהוָה Jebul, quo fruges et fructus omnes significari solent. Dicitur igitur jubilaeus, quasi annus germinans, utilis, et fructuosus, quia sine labore adduit fructus terre, et sine sumptibus restituit agros et domos antiquis dominis, et sine ultra vi reddit servis pristinam libertatem. Fuit autem sine ullo dubio jubilaeus Hebreorum typus et figura Evangelii, per quod homines remissionem pec-

catorum, liberationem a servitute dia-
boli, possessionem paradisi, et domum
coelestem, ac denique fructus bonorum
operum, et alia innumerabilia beneficia
per Christum acquirunt. Ad quod allu-
dens Isaia cap. lxi. in persona Christi, sic
ait: *Spiritus homini super me, eo quod un-
serit me, ad annunciatum mansuetis misit
me, ut mederit contritis corde, et praedicarem
captivis indulgentiam, et clausis aperiotionem,*
ut praedicarem annum placabilem Domino (2).

Hinc Pontifex Maximus, Clemens eius no-
minis sextus, annum illum celebrem, in quo
indulgentia maxime aedentibus Apostolo-
rum basilicas more veteri conceduntur, ju-
bilaei nomine appellandum censuit, praser-
tim cum ad similitudinem veteris jubilaei
annum quinquagesimum pro certesimo, qui
antea fuerat in uso, ipse designasset. Deni-
que idem jubilaei nomen derivatum est ad
omnes indulgentias, que in amplissima forma
subinde concedi solent, etiam extra an-
num illum, qui proprii jubilaei nomen inven-
nit. Quamvis autem indulgentia pontifica,
ut postea suo loco probabimus, solam po-
nam temporalem peccatis debitam remittat,
atque ob id solum ex parte nonnullam ha-
heat cum veteri jubilaeo similitudinem, tanti
tamen fructus penitentie, tot conversiones
homini sceleratorum, tam multa, et tam
praeclera pietatis opera, indulgentiam illam
vel precedunt, vel comitantur, ut merito
annus ille, sanctus, placabilis Domine, ger-
minans et fructuosus, quod nomine jubilaei
significari diximus, appellari possit. Extat
libellus, in quo recensentur ordine opera
pietatis egregiae, ac penitentie innumerabilia, que
in proximo jubilaeo sub Gregorio XIII Pontifice Maximo edita sunt. Nisi minor sper-
amus visuros non esse in eo, qui nunc im-
minet anno millesimo sexcentissimo sub
Clemente VIII Pontifice Optimo, atque san-
ctissimo.

Ac ut possint qui volunt auctores consu-
lere, qui de indulgentiis preeclare scrip-
serunt, adscribam corum nomina, quorum li-
bri ad manus meas venerunt. Primi igitur
sunt Gulielmus Altioidorensis in Summa
Theologica lib. iv. tract. 6. cap. 9. et Alexander
Alessis in Summa item Theologica part.
4. q. 23. Hos sequuntur Albertus Magnus,
S. Thomas, S. Bonaventura, et ceteri scho-
lastici Theologi in Comment. ad lib. iv.

(1) Lev., XXV, 9. — Isai., LVI, 4.

Sentent. dist. 19. aut 20. aut 43. quibus ad-
di possunt interpres Juris canonici, Panor-
mitanus, et alii, in varia capita tituli de
penitentia, et remissionibus: tum in epist.
Decretalibus, tum in Sexto, et Extravagan-
tibus: neconon Joannes de Turrecremata, in
Commentario ad Gratiani Decretum, de pos-
nit. dist. 1. can. Quis vidit aliquando, §.
Item in Levit. Felinus in serm. sive tract.
de Indulgentiis, et S. Antonius in summa,
part. 1. tit. 10. cap. 3. His postremo adjun-
gendi sunt, qui post natum Lutheranam
haeresim scripserunt, Sylvester Prieras, tum in libello aduersus Lutherum, tum in Summa,
verbo, Indulgentia. Joannes Eckius in Enchir. cap. 24. Adrianus Papa VI, in commentar.
ad iv. lib. Sentent in tract. de Indulgentiis.
Thomas Cajetanus Cardinalis in 1. tom. opuscul. Tract. 8. 9. 10. 13. et 16.
Joannes Episcopus Roffensis in refutatione
assertionis articulorum Lutheri art. 17. 18.
19. 20. 21. et 22. Dominicus a Soto in 4.
Sentent. dist. 21. Petrus Soto in Institutione
Sacerdotum lect. 1. 2. et 3. de Indulgentiis.
Jacobus Latomus in defensione septimi articuli
Lovanianis. Martinus Ledesminus in
2. part. 4. sent. qu. 27. 28. et 29. Michael
Medina in disputat. de Indulgentiis. Anto-
nius Cordubensis in questionibus de Indulgentiis.
Joannes Baptista Paulianus in
libris de Jubilaeo, et Indulgentiis. Martinus
Navarrus in Commentario de Jubilaeo et In-
dulgentiis. Franciscus Turrianus lib. iv. de
dogmaticis characteribus Verbi Dei. Grego-
rius de Valencia in lib. de Indulgentiis, Ja-
cobus Nachanus tract. 40.

Porro ex Ecclesia hostibus primi, qui
indulgentias contempserunt, et oppugnarunt,
fuerunt Valdenses, qui Pauperes de Lugduno
appellati sunt. Horum errores referuntur
a S. Antonino in 4. part. Summ. tit. 11.
cap. 7. §. 2. et a Joanne de Turrecremata
lib. iv. Summ. part. 2. cap. 33. Octavus
eorum error fuit, indulgentias, que a Sum-
mo Pontifice conceduntur, nihil prorsus
valere.

Secutus est Valdenses Joan. Wicleffus,
cujus errores recensentur, et damnantur in
Synodo Constantiensis sess. 8. Eorum erro-
rum quadragesimus secundus est, fatum
esse credere Indulgentiis Papæ, et Episco-
porum.

Wicleffum secuti sunt Hussite, ut intelligi
potest ex 1. lib. Joannis Cochlei de Historia
Hussitarum. Hos majores, et parentes ha-

buit Martinus Lutherus, qui nostro saeculo
ab Indulgentiarum reprehensione principi-
pium fecit secta sue propaganda, ut per-
spicuum est ex Resolutionibus de indulgen-
tia, ex Assertionibus articulorum a Leo-
ne X damnatorum, ex initio libri de capti-
vitate Babylonica, et ex aliis ejus libellis.

Lutherum secutus est ipsius Achates Phi-
lippus Melanchthon, in Apologia Confessio-
nis Augustanae, articul. 12. Matthias Illyri-
cus in Centuriis, centur. 4. cap. 15. col.
1529. Tilmannus Heshusius in lib. de erro-
ribus Pontificiorum tit. 32. Sic copiosus
indulgentias oppugnavit Joan. Calvinus in
institutione Christiana lib. iii. cap. 5. et in
alia editione lib. unic. cap. 9. n. 38. et se-
quentibus; copiosissime vero Martinus Kem-
nitius in 4. part. examinis Tridentini Con-
cilii.

Exstare thesaurum aliquem in Ecclesia, qui
sit indulgentiarum fundamentum.

Ut investigemus an indulgentia sint, quod
erat secundo loco propositum, duo querenda
sunt. Unum, an exstet in Ecclesia thesau-
rus aliquis satisfactionum Christi et sanctorum,
qui applicari possit iis, qui rei sunt
poena luenda post culpam in sacramento
Penitentie remissam. Alterum, an sit in
Pontifice Maximo, allisque Episcopis potes-
tas applicandi hunc thesaurum, et eo modo
absolvendi homines a reatu poena tem-
poralis. Nam haec duo necessaria esse ad
indulgentias constituendas, quales a Catho-
licis auctoribus defenduntur, nemo negare
potest.

Quod igitur ad primum attinet, non de-
fuerunt ex antiquis Theologis scholasticis,
qui tametsi indulgentias admitterent, tamen
de thesauro dubitarent. Nam Franciscus
Maironis in 4. sent. dist. 19. quest. 2. the-
saurum satisfactionum Christi superefluentium,
et apud Ecclesiam reconditum, in dubium revocavit. Durandus vero in 4.
dist. 20. quest. 3. in questionem veritatis, an
ad hunc thesaurum pertinerent satisfac-
tiones sanctorum. Uterque autem paratus era-
vit iudicio Ecclesiae acquiescere, si forte aliter
saperet. Haec enim sunt verba Durandi in
prefatione Commentariorum suorum in Ma-
gistrum: « Et quoniam interpretatio dubio-
rum sacra Scriptura ad sanctam Ecclesiam